

Platón

Szerző dezs

Filozófia

Platón (i.e.427-347)

Raffaello Athéni iskola című festményének részletén Platón és Arisztotelész látható. A fölfelé mutató alak, Platón az ideák világára irányítja a figyelmet, Arisztotelész pedig a konkrét tapasztalati valóságra. Athénban született. Előkelő athéni család sarja volt. (anyai ágon Szolón rokona) (Eredeti neve Arisztoklész volt, de ezt széles válla miatt Platónra (széles) változtatják.) Kiváló testi és szellemi képésben részesül. Fiatalon költészettel foglalkozik (vers, tragédia) de Szókratésszel való találkozása után megsemmisíti műveit. Filozófiai fejlődésére Kratülosz (Hérakleitosz gondolatait közvetíti) és Szókratész gyakorolt maradandó hatást. I.e. 407-től hallgatta Szókratész tanításait egészen a mester haláláig. Utána menekülni kényszerül Athénból Megarába (Eukleidészhez), majd visszatér Athénba. Később háromszor is ellátogat Szüraküszaiba (I. ill. II. Dionüszosz kívánságára), de mindhárom útja sikertelen volt. Szüraküszaiban az ideális államot igyekezett megvalósítani, de az udvar (és a kor) ellenállása miatt ez meghiúsult. Ezek az utak Platón gondolkodását is befolyásolták. Az első út írja meg az Állam című dilógusát, a második után az Államférfit és a harmadik után a Törvényeket. Az útjairól a Hetedik levélben szól részletesen. I.e. 387-ben megvásárolja Akadémosz

Hérosz ligetét , s megalapítja az Akadémiát. (Az iskolában alapvető volt a geometria és a matematika ismerete, ezt követte a voltaképpeni filozófiai képzés). Az Akadémiát 529-ben zárta be Justinianus császár. Itt tanul Arisztotelész. Szellemi fejlődését 4 tényező befolyásolta határozottabban: Szókratész (elsősorban etikai problémák), Hérakleitosz (érzékkel felfogott világ örökös változása), Parmenidész (létező időtlensége) és Püthagorasz (lélek halhatatlansága [orphizmus], lélekvándorlás, misztika).

Főbb művei: Dialógusai alapján filozófiájának 3 fő korszaka van: 1. A korai (vagy Szókratészi) periódus : pl:Lakhész, Szókratész védőbeszéde, Gorgiasz, Kritón, Kharmidész, Euthüdemosz 2. Középső korszak: A lakoma (Szümposzion), Kratülosz, Phaidon, Phaidosz, Állam 3. Harmadik (késői) periódus: Timaiosz, Törvények, Philébosz, A szofista, Levelek

Ideatan: A platóni 'kétvilág' elmélet (a formák, illetve az érzékekkel felfogható dolgok világa) eredetét valószínűleg a szókratészi bölcseletben kereshetjük. Az érzékelhető dolgoktól független, örök realitás világát képező formák tanát dolgozta ki, szembeállítva ezt az univerzummal, ami élő teremtmény. A hagyomány Szókratésznek tulajdonította a definíció felfedezését, s Platón ezt folytatva ("a miben áll?" kérdést boncolgatva) jut el az ősképhez. (eidosz, idea) Az eidosz (forma, fajta), az idea (alak, jelleg) és az úszia (lét, lényeg) ugyanarra a változhatatlan, örökké létező csoportra vonatkoznak. Az érzékelhető világ dolgai részesednek az ideákban, s azokkal a részesedés (methexisz) viszonyában állnak. (Azt azonban Platón sem taglalja, hol vannak ezek az ideák és hogyan részesedünk belőlük.) A

részesülően a
 részesülés után megjelent
 tulajdonságnak ugyanaz a neve, mint az ideáknak,
 amelyből részesült. Nem tudjuk
 egész pontosan, hogy mi mindennek van ideája, de
 a következőknek biztosan van: viszonyok
 (egyenlő, kisebb, nagyobb) matematikai
 idomok
 (háromszög, kör, négyzet) érzetminőségek
 (hideg, meleg,
 fekete, fehér) elemek
 (tűz, víz, föld, levegő) értékek
 (szép, jó)
 fajták
 (ember, ló). Platón szerint a
 szépség örökké
 változatlan ideájára
 irányul a filozófus figyelme (ld. Lakoma vagy
 Szümpozion). A jó és szépi
 egyet
 jelent az igazságos fogalmával. A szép
 oka a jónak, s azért foglalkozik az
 ember szép dolgokkal (pl: bölcsélettel) mert ennek
 eredménye a jó. A bölcsesség
 a jó lényegi megismerése.
 Platón 3 híres hasonlattal
 világította meg a jó
 ideájának természetét: 1. Naphasonlat 2. osztott vonal hasonlat 3. Barlanghasonlat
 Anamnézisz
 (visszaemlékezés)
 elmélete: püthagoreus
 gyökerekből és az orphikus
 hagyományból (a test a lélek
 börtöne) ered. (A geometriában
 járatlan embert
 ráébreszthetjük
 kérdések
 segítségével a tudására,
 mert eredendően megvolt
 benne) Az igaz véleményeket oksági
 gondolatmenettel kell kötni az emberi
 lélekhez, mert különben elillan. Ehhez
 szükséges a visszaemlékezés.
 Tehát
 tulajdonképpen a tanítás és
 a tanulás visszaemlékezés. (Az emberi
 lélek mielőtt
 beköltözött volna a testbe, ivott a
 felejtés folyójának
 vizéből, ezért nem
 emlékezhet az ideák
 világára.)
 A
 dilógus, mint módszer: A szofisták és
 Szókratész is használták,
 de Platónnál tudatosan
 használt új irodalmi műfajjá
 vált. Ez valójában egy
 szigorúan szabályozott
 kérdés-felelet formájú
 párbeszéd a kérdező
 (mester) és a válaszoló
 (tanítvány)
 között. A kérdező fejt ki a
 nézeteit (kérdéseik

sorozatában), a válaszoló csak az egyetérthet, vagy nem érthet egyet legfeljebb azt jelezheti, hogy nem érti a kérdést, de ahhoz nincs joga, hogy saját álláspontját kifejtse. A dialógus szerkezete a következő: 1. célkitűzés 2. alaptétel rögzítése 3. bizonyítás

Társadalomelmélet és etika: Társadalomfilozófiai munkái közül kiemelkedik az Állam. (Fontos azonban, hogy az ebben írt nézeteit később felülvizsgálja a Törvényekben.) Az Állam (Politeia) kiindulópontja az igazságosság. Szerinte az igazságos ember boldog, az igazságtalan boldogtalan. Az igazság általánosan érvényesülő formája lehet az állam. Az államban 3 emberfajta létezik: arany (vezetők), ezüst (segéderők, hadsereg), bronz-vas (kézműves-földműves). Ez megfelel az értelemes, haragvó és vágyakozó lélekrésznek. A vezetők értelemmel és a bölcsesség erényével, a segéderők indulattal és a bátorság erényével, a földműves-kézműves réteg vágyakozással és a mértékletesség erényével rendelkezik. S ha mindez együttesen, harmónikus egyensúlyban van meg, akkor megjelenik a negyedik erény: az igazságosság. Az államot a legbölcsebb embereknek kell irányítaniuk, azaz a filozófusoknak. Feladatuk a szép, a jó, az igazságos törvényének az immanens világra történő alkalmazása. Azonban a filozófust is nevelni kell, a jó felé kell irányítani. A számolás, a mértan és a csillagászat tudománya felhasználható a képzéskor, de ezeket csak bevezetésnek tekinthetők. A legtisztább tudást a dialektika nyújtja, melynek célja a jó megismerése.

Felfogását az államformák értékrendjéről hat fokozatra szokták osztani: 1. alkotmányos monarchia -egy ember törvényes uralama 2. arisztokrácia -több

kiváló férfi kormányoz 3.
demokrácia -sokak
alkotmányos uralma A következő
három törvény
nélküli: 4
anarchikus demokrácia -alkotmány
nélküli 5.
oligarchia - vagyonos kevesek uralma 6.
törannisz -a zsarnok egyeduralma A
Törvények című műben
szigorúan szabályozza az uralom
mikéntjét és kimondja:
legtöbb hibánknak a
túlságos önszeretet az oka. (Az egyik
legsúlyosabb bűnnek is az amathia
vétkét
tartja. Eszerint a legnagyobb bűn az, aha az ember tudja,
hogyan helytelenül
cselekszik, mégis megteszi.)